

Metodika tvorby distribučných máp pre lesné typy biotopov navrhnuté na dopĺňanie do sústavy Natura 2000 na Slovensku.

Pavol Polák¹, Marián Jasík², Tomáš Dražil³, Ladislav Štrupl⁴

2009

Daphne – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava v rámci projektu: Príprava vedeckého návrhu na doplnenie sústavy NATURA 2000 v panónskom a alpínskom bioregión

Postupnosť metodických krokov

1. Zozbierali sa všetky dostupné dáta o výskyte typu biotopu a doterajšie poznatky o distribúcii biotopu, vrátane dát publikovaných, dát zo znalostí expertov, dáta z mapovaní - napr. mapovania rašelinísk a iných lokálnych mapovaní (napr. mapovanie biotopov PIENAPu), dát z fytoecnologických zápisov z databázy CDA, preverovali sa aj predmety ochrany niektorých MCHÚ, ako aj dáta použité k tvorbe Geobotanickej mapy SR a ďalšie. Na základe dohody medzi Daphne a FSC Slovensko sa pre analýzu použili tiež dáta FSC Slovensko vytvorené na základe dát z NLC Slovensko po prvom kroku analýzy výberu lokalít na mapovanie pralesov Slovenska (t.j. výber starších lesov nad 60, 80 a 90 rokov podľa typu biotopu a porastov spĺňajúce kritéria zaraditeľnosti do typu biotopu na základe prirodzenosti drevinového zloženia Slovenska - prirodzené drevinové zloženie pre typy biotopov bolo upravené). Vyslovene pochybné dáta boli z ďalšieho procesu vylúčené na základe posúdenia expertami. Dáta, ktoré vyvolávali určité pochybnosti, boli do ďalšieho spracovania zaradené, ale pri posudzovaní TOP lokalít, alebo návrhov na doplnenie sa nebrali v úvahu (zostali v distribučnej mape, ale vyžadujú si ďalšie terénne overenie a niektoré boli v ďalšom procese aj overené v teréne expertami).
2. Zozbierané dáta sa preniesli do GIS vrstiev, pokiaľ boli lokalizované. Pri dátach, ktoré lokalizované neboli, sa lokalizácia zisťovala u autora, alebo zdroja dát; staršie dáta bez lokalizácie, alebo pri nedostupnosti autora sa ďalej nedohľadávali. Typy biotopov sme vytvárali na základe klasifikácie biotopov podľa Katalógu biotopov Slovenska a teda distribučné mapy sme vytvárali v niektorých prípadoch aj na nižšie jednotky ako sú v klasifikácii biotopov Natura 2000. Pre nový typ biotopu pre Slovensko sme brali v úvahu klasifikáciu N2000 (typ biotopu 91T0, charakteristika a opis biotopu). Pri typoch biotopov so zastúpením duba sme sa zaoberali aj fytoecnologickou klasifikáciou. V posledných rokoch sa objavilo viacero prác, ktoré takpovediac, zaužívané členenie stavajú na ruby, no napriek tomu, že sme si vedomí toho, že v zmysle týchto prác by bolo vhodnejšie určité asociácie radiť k iným typom biotopov, držali sme sa vymedzenia uvádzaného v Katalógu biotopov Slovenska (STANOVÁ, V., VALACHOVIČ, M. 2002).
3. Distribučné mapy sa vyhotovovali v generalizovaných GRID vrstvách s veľkosťou štvorca 200 x 200m. Tento spôsob sa zvolil z viacerých dôvodov. Hlavný dôvod bol vytvorenie určitých ucelených

1 – Daphne, Inštitút aplikovanej ekológie, Jesenského 17, 960 01 Zvolen, polak@daphne.sk

2 – FSC Slovensko, Horná 26, 974 01 Banská Bystrica, marian.jasik@gmail.com

3 – Správa NP Slovenský raj, Letecká 3, 052 01 Spišská Nová Ves, tomas.drazil@sopsr.sk

4 – Správa CHKO Záhorie, Vajanského 17, 901 01 Malacky, ladislav.strupl@sopsr.sk

a relatívne porovnateľných lokalít lesov biotopov. Štvorec 200x200 m bol zvolený na základe odskúšania viacerých veľkostí štvorcov a táto veľkosť najviac vyhovovala viacerým typom biotopov s ktorými sa pracovalo pre vytváranie ucelených lokalít. Okrem toho takúto veľkosť GRID štvorcov už bola použitá v analýze FSC Slovensko pre identifikáciu a mapovanie pralesov, pričom z tejto analýzy boli prebraté určité dáta pri spracovávaní distribučných máp. Pri zonálnych typoch biotopov bola snaha aj o vyššie zatriedenie do regionálnych lokalít a tieto regionálne lokality sa navzájom porovnávali. Pre regionálne porovnanie sa použila upravená mapa orografických celkov (Väčšie celky boli rozčlenené na menšie, pričom v Karpatoch, kde je vyššia lesnatosť mal najväčší regionálny celok veľkosť 16000 ha, v panónskej časti boli regionálne celky väčšie až do veľkosti cca 24000 ha). Pre bodové záznamy sa do distribučnej mapy zaradili štvorce v okruhu 100m od bodu. Dáta určené na základe geobotanickej mapy SR alebo mapy biotopov podľa typologickej mapy sa vybrali len štvorce v ktorých sú pre daný typ biotopu staršie lesy (viac ako 90 rokov, pri niektorých špecifických typoch 60 a menej) a vyskytujú sa v nich základné edifikátory stromov (vrstva vzniknutá v rámci predvýberu pralesov na mapovanie po 1. kroku).

4. Takto zosiatavená distribučná mapa nemusí zahŕňať všetky výskyty daného typu biotopu na Slovensku, zároveň sa v nej stále vyskytujú ešte niektoré lokality, kde je určitá pochybnosť o výskyte daného typu biotopu, resp. nie je 100% preukaznosť, že pri všetkých identifikovaných štvorcov sa daný typ biotopu v uvedenom štvorci nachádza. Pre niektoré typy biotopov v rámci lesov došlo aj k dramatickým zmenám v distribučných mapách a to napríklad pri niektorých biotopoch s dubmi, kde v nových prácach boli popísané nové asociácie a staršie boli preskupené v rámci novšieho triedenia asociácií (tento proces sa zdá, že je len v začiatku a je možné ešte očakávať ďalšie zmeny). V neskoršom procese sa dátam z nižšou výpovednou hodnotou prisudzoval nižší význam.
5. Jednotlivé štvorce v distribučnej mape, ktoré vzájomne susedili sa spojili do spoločných samostatných celkov. Pri niektorých typoch biotopov sa do spoločných celkov - "lokalít" spojili aj štvorce, ktoré boli v susedstve do vzdialenosti 250 m - biotopy s väčšou distribúciou a fragmentárnejším výskytom a pri niektorých sa dokonca spojili štvorce v rámci orografických celkov - biotopy s veľmi diskontuitnou distribúciou - napr. sutinové lesy. Táto metóda sa zvolila preto aby vznikali vzájomne porovnateľné lokality na základe určitých prirodzených hraníc (orografické celky; v úvahu prichádzalo k roztriedeniu použiť mikropovodia, ale v tomto ohľade to nebolo výhodné a to preto že niektoré výskyty vzájomne súvisiace prechádzajú cez hrebene a niektoré zase a to hlavne na rovinatejších častiach majú dosť nevhodné mikropovodia). Samozrejme pri niektorých typoch biotopov z rozsiahlejším výskytom to nie sú reálne lokality, nakoľko v predchádzajúcej etape sa vylúčili mladšie lesy, kde sa lokality môžu vyskytovať. Preto takto vybrané lokality typov biotopov reprezentujú typy biotopov s prírodne hodnotnými lesmi.
6. K jednotlivým lokalitám sa priradili ďalšie informácie o tom kde sa nachádzajú a na základe expertného rozhodnutia sa tiež vyčlenili významné (TOP) lokality v rámci každého biogeografického regiónu (TOP lokality sa určovali predovšetkým na základe veľkosti lokalít, ale aj iných okolností ako je význam lokality v úvahu sa brala aj geografická koherentnosť, určilo sa približne 10 najlepších lokalít - niekedy aj viac ak bolo zaradenie k TOP lokalitám sporné, TOP lokality sa určovali bez ohľadu na to či sa vyskytujú v už vyčlenených ÚEV alebo nie). Experti tiež navrhli lokality biotopu vhodné na doplnenie do národného zoznamu lokalít. Kritéria zohľadňujú najvýznamnejšie lokality (TOP), geografickú koherentnosť a distribúciu ako aj detailnejšie závery biogeografických seminárov. V rámci návrhov na doplnenie sa zohľadňoval aj návrh ŠOP na doplnenie (táto vrstva sa však nebrala v úvahu pri základnej tvorbe distribučných máp a niekde sú preto aj rozdielne názory na to či sa daný typ biotopu v určitých lokalitách vôbec vyskytuje).

7. Takto vytvorené distribučné mapy sa po zohľadnení pripomienok ďalších expertov a odbornej verejnosti využijú v rámci ďalších krokov navrhovania doplnkov do národnej sústavy CHÚ N2000 spoločne s ostatnými nelesnými biotopmi a biotopmi druhov.

Podklady a literatúra

KOŠŤÁL, J., (ed.), 2009: Atlas biotopov Slovenska, SBS, <http://sbs.sav.sk/atlas/index.php>

EEA, ETC/BD, Kodaň, Paris, 2008 : Habitats directive, Article 17 report (2001 – 2006), databases, GIS data <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/article-17-database-habitats-directive-92-43-eeec>

EEA, ETC/BD, Kodaň, Paris, 2009 : Natura 2000 data - the European network of protected sites, data and maps <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-2000>

HEGEDŮŠOVÁ, K., (2007): Centrálna databáza fytoocenologických zápisov (CDF) na Slovensku. – Bull. Slov. Bot. Spoločn. 29: 124–129,

MICHALCO, J., MAGIC, D., BERTA, J., RYBNÍČEK, K., RYBNÍČKOVÁ, E., MAGLOCKÝ, Š., ŠPÁNIKOVÁ, A., (1985) : Geobotanická mapa ČSSR, SSR, map. a text. časť - Veda Bratislava geobotanika Slovenska - potenciálna vegetácia, rekonštruovaná vegetácia atlas.

POLÁK, P., 2005: Slovenská republika na biogeografických seminároch – alpskom a panónskom; CHÚS 66, ŠOP SR, Banská Bystrica 2005, p. 10 – 15; In Slovak

POLÁK, P., JASÍK, M., TUŽINSKÝ, J., VYSOKÝ, J., 2009: Predvýber lokalít na mapovanie pralesov Slovenska. FSC Slovensko Banská Bystrica. Analýza po prvom kroku na základe podkladových dát - NLC 2008 - digitálna lesnícka typologická mapa SR - podklad pre digitalizáciu - lesnícka typologická mapa jednotlivých LHC v M 1:5000 a NLC 2009 - databáza a digitálna mapa Opis lesných porastov Lesných hospodárskych plánov z rokov 1998 - 2008 pre územie SR okrem LHC v pôsobnosti VLaM Pliešovce

ROLEČEK, J., 2007 - Vegetace subkontinentálních doubrav ve střední a východní Evropě. Dizertační práce, Masarykova Univerzita Brno, Brno, 203p.

SMOPAJ, ŠOP SR, SAŽP SR, MŽP SR, 2009: Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR, <http://uzemia.enviroportal.sk/>

STANOVÁ, V. (ed.), 2000: Rašeliniská Slovenska. Daphne - Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, 194 p.

STANOVÁ, V., VALACHOVIČ, M. (eds.), 2002: Katalóg biotopov Slovenska. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava, 225 p.

ŠEFFER, J., LASÁK, R. (eds.), 2004: Natura 2000 na Slovensku – metodika identifikácie území. DAPHNE, Inštitút aplikovanej ekológie, Štátna ochrana prírody SR, Bratislava, 107 p.

ŠOP SR, 2009: Informačný systém taxónov a biotopov – ISTB, <http://www.sopsr.sk/istb/>

DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie

Podunajská 24, 821 06 Bratislava, Slovensko
tel./fax: +421 2 455 240 19
e-mail: daphne@daphne.sk
web: www.daphne.sk

VALACHOVIČ, M., DRAŽIL, T., STANOVÁ, V., MAGLOCKÝ, Š. (eds.), 2002: Biotopy Slovenska zaradené do Smernice o biotopoch č. 92/43/EHS. Interpretáčny manuál. DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie a Botanický ústav SAV, Bratislava, 145 p.

norway
grants

eea
grants
iceland liechtenstein norway

ekoPolis
nadácia

